

Rapport 2005:65

Arkeologisk utredning etapp 1

Verkstadsområdet, Garnisonen

RAÄ 81, 82, 215
Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Rickard Lindberg
Kjell Svarvar

Verkstadsområdet, Garnisonen

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och frågeställningar	4
Metod och dokumentation	5
Resultat och åtgärdsförslag	5
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

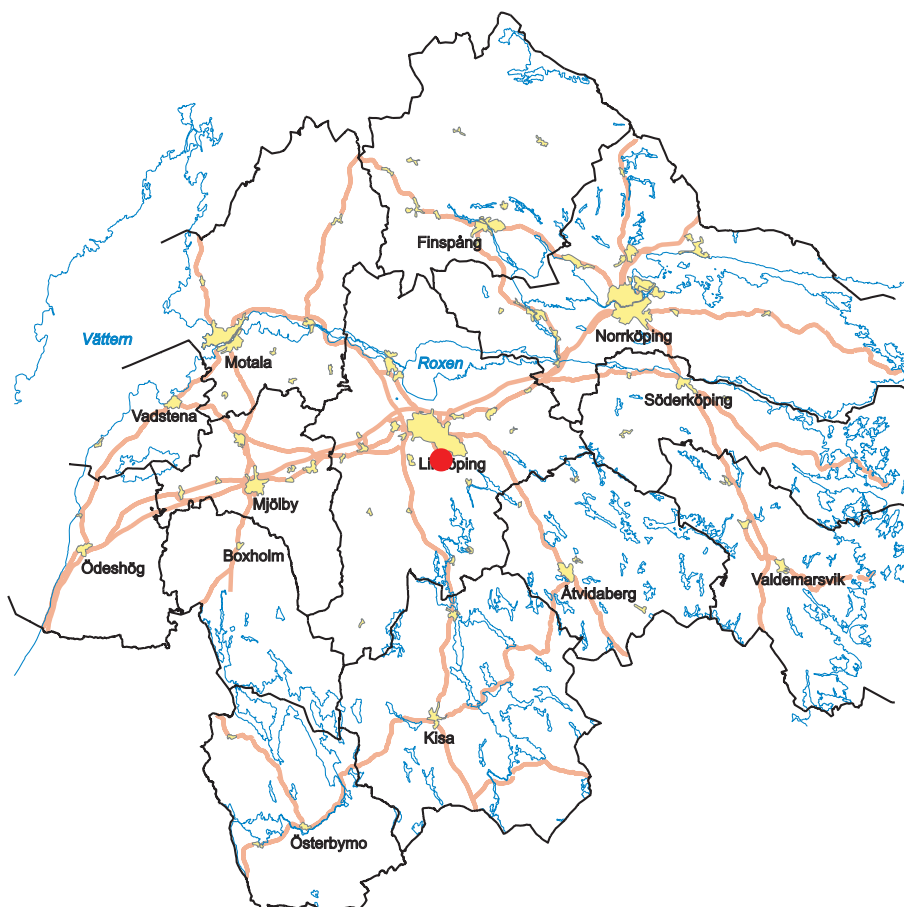
Östergötlands länsmuseum utförde under sommaren 2005 en arkeologisk utredning etapp 1. Den arkeologiska utredningen föranleddes av planerad detaljplan inom Verkstadsområdet, Garnisonen, Linköpings stad och kommun. Linköpings garnison med tillhörande övningsområde har en lång historia bakom sig. Området är rikt på fornlämningar och tyngdpunkten bland de synliga fornlämningarna ligger i järnålder.

Det aktuella utredningsområdet har varit och är föremål för omfattande ombyggnationer.

Inom området för utredningen finns tre registrerade fornlämningslokaler (RAÄ 81, 82 och 215). Vid utredningen framkom inga nya fasta fornlämningar men ett arkeologiskt objekt, d v s en möjlig fornlämning. Objektet utgjordes av ett presumtivt boplatssläge.

Rickard Lindberg
antikvarie

Kjell Svarvar
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Den arkeologiska utredningen föranleddes av planerad detaljplan inom Verkstadsområdet, Garnisonen, Linköpings stad och kommun. Området var ca 40,5 ha stort. Utredningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Partima Östra AB.

Ansvarig för utredningen var Rickard Lindberg, ansvariga för rapportarbetet var Rickard Lindberg och Kjell Svarvar.

Områdesbeskrivning

Linköpings garnison med tillhörande övningsområde har en lång historia bakom sig. Området är rikt på fornlämningar och tyngdpunkten bland de synliga fornlämningarna ligger i järnålder. Det finns dock dateringar från området som sträcker sig tillbaka till mesolitikum, vilket visar att verksamhet bedrivits här redan under stenålder. Området har flera omfattande stensträngssystem. Dessa är dock till största delen koncentrerade till övningsområdets södra delar. Insprängt bland stensträngssystemen finns boplatser och åkermark samt ett stort antal gravfält och ensamliggande gravar (Ternström 2002). Delar av övningsområdet räknas som riksintresse.

Tack vare att Linköpings garnison nyttjat delar av området som övningsfält sedan 1922 har området aldrig blivit föremål för det moderna jordbrukets intensiva brukningsmetoder. Dessutom har de olika ägorna sedan 1600-talet till stor del varit ängs- och betesmark och fornlämningarna har därmed undgått bortplöjning (Ternström & Schönbeck 2001a).

Utredningsområdet består av öppen, småkuperad ängs- och hagmark med barr- och lövskogsområden samt industribebyggelse. Höjden över havet varierar mellan 65 och 75 m.

Inom området för utredningen finns tre registrerade fornlämningslokaler (RAÄ 81, 82 och 215). De finns alla i utredningsområdets sydvästra del. RAÄ 81 utgörs av två stensättningar varav den ena är något osäker. Stensättningarna är belägna på en moränkulle. I närheten av stensättningarna finns flera stenkoncentrationer som dock tycks vara naturliga. I backens södra del finns även spår efter ett torp. Spåren bestod 1980 av bebyggelselämningar.

RAÄ 82 utgörs av ett gravfält bestående av nio runda stensättningar, varav tre är osäkra, och en rest sten. Gravfältet är beläget i sydvästsuttningen av en låg moränhöjd med ställvis berg i dagen. Vid mitten

av 1970-talet restaurerades gravar inom gravfältet som var skadade av grävda skyttevärn (Arkeologi i Sverige 1976, 1978).

RAÄ 215 består av skålgropar och bebyggelselämningar beläget i sydvästsuttningen av en flack moränhöjd. Skålgroparna, två till antalet, finns inom området för bebyggelselämningen. Bebyggelselämningen utgörs enligt fornminnesregistret av uthusgrunder och fruktträd.

På Häradskartan från 1868-77 återfinns tre gårdar i närheten av utredningsområdet; Ekkällan, Ekhult och Hagaberg. Här finns även två torp med. Det ena torpet var benämnt Stattute och lämningarna av detta ingår idag i RAÄ 215. Det andra torpet låg strax sydväst om Stattute och bör vara samma torp som omnämns finnas vid RAÄ 81. I sydväst gränsar utredningsområdet till riksintresset Tinnerö odlingslandskap.

Tidigare arkeologiska undersökningar

Inom Linköpings garnison och övningsområdet har ett antal utredningar och undersökningar utförts. Söder om det nu aktuella området har tre utredningar genomförts (Ternström & Schönbeck 2001a, Ternström & Schönbeck 2001b och Ternström 2002). Vid dessa utredningar framkom ett antal nya fornlämningar, ett större antal objekt, vilka utgörs av presumtiva fornlämningar, kulturhistoriskt värdefulla objekt och områden samt bebyggelselämningar. En förundersökning har utförts söder om det nu aktuella utredningsområdet invid en stensträng (RAÄ 225). Inget av arkeologiskt intresse framkom (Schönbeck 2001).

Väster om utredningsområdet finns två treuddar (RAÄ 87 och 229) som har undersökts arkeologiskt vid olika tillfällen. RAÄ 87 är undersökt och borttagen (Ängeby 1994). Vid RAÄ 229 har sökschakt öppnats i närheten av graven dock utan att något av arkeologiskt intresse påträffades (Molin 2001).

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska/kulturhistoriska utredningen var att ge en bild av lämningarnas karaktär och belägenhet, samt redovisa presumtiva lägen för fasta fornlämningar och övriga kulturlämningar inom utredningsområdet. Det samlade resultatet utgör en grundstomme för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet och ett underlag för uppdragsgivaren i fördjupat planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Utredningen kom att innehålla två huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier
- Specialinventering i fält

Utredningen inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Kartstudierna med tyngdpunkt på äldre kartmaterial syftar till att ge en bra kulturhistorisk bakgrundsbild av landskapet. Därefter gjordes en specialinventering i fält inom området. Dokumentationen vid specialinventeringen skedde genom inmätning med GPS samt upprättande av beskrivning enligt Riksantikvarieämbetets praxis för dokumentation av forn- och kulturlämningar. Varje tidigare registrerad lämning besiktigades vid inventeringen för att kontrollera dess status och kondition.

Lämningarna, som redovisas efter utförd utredning, indelas i tre kategorier efter dess typ och status. Uppdelningen är gjord efter en bedömning av dess kulturhistoriska värde. Här följer en definition av kategorierna.

- *Fast fornlämning.* Registrerad fast fornlämning med fornlämningsnummer (RAÄ-nr), utmärkt på Ekonomiska kartan eller nyupptäckt fast fornlämning upprättad efter preliminär nummerserie redovisade sockenvis.
- *Möjlig fornlämning.* Registrerad osäker fornlämning med fornlämningsnummer (RAÄ-nr), ej markerad på Ekonomiska kartan. Hit räknas även de objekt som utgör presumtiva fornlämningar. Objekten numreras löpande sockenvis.
- *Övrig kulturhistorisk lämning.* Lämningar med kulturhistoriskt värde, vilka normalt inte faller under Lagen om kulturminnen (SFS 1988: 950). Övrig kulturlämning kan betraktas som fornlämning om de t ex ingår i ett sammanhang, som motiverar en sådan status. Dessa bör karteras och dokumenteras. Även dessa lämningar redovisas som objekt och sockenvis.

Resultat och åtgärdsförslag

Nedan följer resultatet av specialinventeringen och de fortsatta antikvariska åtgärder som Östergötlands länsmuseum föreslår.

Kända fornlämningslokaler

Samtliga sedan tidigare kända fornlämningslokaler återbesöktes för att kontrollera dess kondition. Dessa utgörs av RAÄ 81 (två stensättningar), RAÄ 82 (ett gravfält) och RAÄ 215 (skålgropsförekomst och torplämning), samtliga inom Linköpings stad. Specialinventeringen genomfördes under en period med hög vegetation och de kända fornlämningarna är alla belägna på områden med tät växtlighet. RAÄ 81 och 215 kunde trots detta lätt återfinnas och det kunde konstateras att lämningarnas kondition och status väl överrensstämde med uppgifterna från fornminnesregistret, reviderat 1980. RAÄ 82, i utredningsområdets västligaste del, kunde på grund av tät vegetation och det faktum att gravfältet utsatts för sentida skador inte återfinnas till sin helhet. Enligt uppgifter från fornminnesregistret har området tidigare utgjorts av hagmark vilket visar att naturförhållandena förändrats på platsen sedan revideringen. Området utgörs idag av skogsmark. Under 1970-talet karterades de uppkomna skadorna på det aktuella gravfältet. Dessa skador var ett resultat av grävda skyttevärn på platsen (Arkeologi i Sverige 1976, 1978).

Samtliga ovan nämnda fornlämningslokaler utgörs av fasta fornlämningar och omfattas sålunda av kulturminneslagen. Vid eventuell exploatering krävs arkeologiska förundersökningar.

Fältinventeringen

Det aktuella utredningsområdet inom Verkstadsområdet, Garnisonen har varit och är föremål för omfattande ombyggnationer. Studier av sentida kartor över området såsom Häradskartan och den Ekonomiska kartan från 1940- och 1980-talen visar på stora förändringar i områdets nyttjande. Tre gårdar vid namn Ekkällan, Ekhult och Hagaberg samt två backstugor kan urskiljas på Häradskartan från 1868-77 över närområdet. De tre gårdarna var placerade precis utanför det nu aktuella utredningsområdets nordligaste och västra delar. Lämningar efter dessa gårdar är med största sannolikhet borttagna i och med de sentida byggnationerna i området.

Resterna efter de två backstugorna inom utredningsområdets södra del omfattas sedan tidigare av fornlämningslokalerna RAÄ 81 och 215 och utgörs av uthusgrunder och fruktträd m m. Under inventeringen i fält kunde spår efter sentida bebyggelse i

Figur 3. Utdrag ur Fastighetskartan med objektet markerat. Skala 1:5 000.

form av fruktträd, syren- och rosenbuskar urskiljas på ett flertal platser inom området. Dessa byggnader återfinns på den Ekonomiska kartan från 1940- och 1980-talen och utgör inget av antikvariskt intresse.

På en höjd i utredningsområdets nordöstra del kunde omfattande spår efter stenbrott iakttas. Samtliga brottytor var synbarligen uppkomna genom sprängning. Området utgör inget av antikvariskt intresse.

I områdets sydöstra del påträffades en lämning som troligtvis är spår efter militär verksamhet på platsen. Lämningen utgörs av en bågformad vall av jord och sten, rektangulär, 11x9 m (VNV-ÖSÖ) med öppning åt norr. Vallen är 2-3 m bred och 0,3-0,8 m hög. Lämningen ligger i skogsmark omedelbart söder om en igenväxt mindre brukningsväg. Sannolikt utgör vallen rester efter fundament till en enklare form av förråd eller skjul. Lämningen bedöms ej vara något av antikvariskt intresse och behöver inte omfattas av vidare åtgärder.

Norr och väster om RAÄ 81 iakttogs ett presumtvt boplatssläge, objekt I, ca 150x20-100 m (NNÖ-SSV). Området utgörs av svagt nordsluttande samt plan äldre åkermark, norr och väster om impedimentet. Närheten till två stensättningar och en skålgropsförekomst (RAÄ 81 och 215) gör att boplatsslämningar inte kan uteslutas i området. Objekt I bör omfattas av en arkeologisk utredning etapp 2 vid eventuell exploatering.

Östergötlands länsmuseum gör den slutgiltiga bedömningen att de tre fornlämningslokalerna RAÄ 81, 82 och 215 bör omfattas av arkeologiska förundersökningar vid en exploatering. Ett område (objekt I) bör omfattas av vidare arkeologiska undersökningar i form av en arkeologisk utredning etapp 2 vid eventuell exploatering.

- Objekt I, presumtvt boplatssläge, ca 150x20-100 m (NNÖ-SSV) i äldre åkermark. Föreslagen åtgärd, arkeologisk utredning etapp 2.
- RAÄ 81, två stensättningar, fast fornlämning. Föreslagen åtgärd, arkeologisk förundersökning.
- RAÄ 82, gravfält, fast fornlämning. Föreslagen åtgärd, arkeologisk förundersökning.
- RAÄ 215, skålgropsförekomst och torplämning. Föreslagen åtgärd, arkeologisk förundersökning.

Beslut om åtgärder fattas av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Referenser

Arkivmaterial, ÖLM

Arkeologi i Sverige 1976. 1978. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer Rapport 1978:6

Molin F. 2001. Arkeologisk förundersökning. *Invid en treudd. Ny gång/cykelväg vid Garnisonsområdet RAÄ 229, Linköpings stad och kommun, Östergötland. UV Öst rapport 2001:62.*

Schönbeck M. 2001. *Flaggstångshöjdens skjutfält. Arkeologisk förundersökning. Linköpings garnisons övningsfält invid RAÄ 225. Linköpings stad och kommun. Östergötlands län. Rapport Östergötlands länsmuseum 86:2001.*

Ternström C. 2002. *Mellan Smedstad och Garnisonen. Arkeologisk utredning etapp 1. Linköpings garnisons f d övningsområde. Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapport Östergötlands länsmuseum 75:2002.*

Ternström C & Schönbeck M. 2001a. *F d Övningsområdet. Arkeologisk utredning. Linköpings stad och Slaka socken, Linköpings kommun, Östergötland. Rapport Östergötlands länsmuseum 7:2001.*

Ternström C & Schönbeck M. 2001b. *Kulturlandskapet kring Smedstad gård. Arkeologisk utredning. Linköpings garnisons f d övningsområde. Linköpings stad och Slaka socken, Linköpings kommun, Östergötlands län. Rapport Östergötlands länsmuseum 118:2001.*

Ängeby G. 1994. Arkeologisk utredning. *En treudd. – på Kungliga Livgrenadjärregementets mark. Fornlämning 87, Ekkällan 2331, Linköpings stad (Sankt Lars socken), Linköpings kommun, Östergötland. UV Linköping 1994:25.*

Tekniska uppgifter

Lokal	Verkstadsområdet, Garnisonen
Stad och kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 81, 82, 215
Ekonomiska kartans blad	085 47 (8F 4h Slaka)
Koordinater	X6474910-6474130, Y1489840-1489030
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon väst
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens diarienummer	431-5666-05
ÖLM diarienummer	238/05
ÖLM kontonummer	530276
Uppdragsgivare	Partima Östra AB
Kostnadsansvarig	Partima Östra AB
Projektledare	Rickard Lindberg
Personal	Kjell Svarvar
Fältarbetstid	13 juli 2005
Grafik	Rickard Lindberg
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2005:65 © Östergötlands länsmuseum